

СЪЗДАВАНЕ НА

СПОДЕЛЕНА ЗЕЛЕНЧУКОВА ГРАДИНА

НАРЪЧНИК ЗА
ГРАЖДАНИ И ИНСТИТУЦИИ

gorichka.bg

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	4
Ползи от споделените градини	9
Обществени и индивидуални ползи	9
Институционални	16
Корпоративни	17
Споделените градини по света	18
Стъпки за създаване на споделена зеленчукова градина	21
1. Съмишленици и визия	21
2. Намиране на подходящ терен	23
3. Договор за наем	38
4. Правила на споделената градина	42
5. Набиране на участници	45
6. Срещи на участниците	48
7. Дизайн, бюджет и финансиране на инфраструктурата	50
8. Изграждане на градината	57
9. Взаимоотношения с местната общност	61
10. Управление и развиване на градинската общност	64
Приложения	69
Приложение 1: Тестване на почвата	69
Приложение 2: Варианти за източници на вода за градината	70
Приложение 3: Правилник на Споделена зеленчукова градина 1	74
Информационни източници	93

Животът в големия град става все по-сериозно предизвикателство за много от нас. Стресът, умората, мръсният въздух трудно могат да бъдат изтрети с час-два разсеяно гледане на телевизия вечер или една бира.

Ами ако пробвате нещо съвсем различно? Преобличате се в удобни дрехи и поемате към споделената зеленчукова градина в квартала. Това е новото ви любимо място през последните месеци. Там през пролетта сте засадили двадесетина корена с чери домати, няколко гнезда с краставици и тиквички, малко магданоз и няколко стръка босилек. Докато слънцето раздава последните си лъчи за този дълъг ден, поливате домати и се радвате на растящите с

часове зеленчуци в градината. После обсъждате как да се справите с настъпващата мана по краставичките с градинаря от съседната леха, с когото вече сте приятели и често си помагате. След като приключите с поливането и плевенето, седате на пейката, отхапвате с наслада от първата краставица за сезона и с гордост оглеждате градината като от приказките, която сте създали със съмишленици в нововъзникнала общност.

Отглеждането на плодове и зеленчуци в градска среда не е нещо ново за България. В частните дворове извън столицата традиционно се отглеждат домати, краставици и други свежи зеленчуци за нуждите на домакинството. Добрата новина е, че в София и другите големи градове нарастващ брой млади (и не само млади) хора съвсем осъзнато започват да търсят чиста и местно отглеждана храна и да се приближават до природата. Именно за тези хора градското земеделие в споделени зеленчукови градини е една чудесна възможност.

ГРАДСКАТА СПОДЕЛЕНА ЗЕЛЕНЧУКОВА ГРАДИНА

е пространство, където на общи или индивидуални парцели се отглеждат плодове, зеленчуци, цветя и свежи подправки за лична консумация. Подобна градина осигурява свежа и здравословна храна, активен отдих, връзка с природата, облагородяване на средата, създаване на жизнена местна общност, придобиване на нови умения, екологично образование и много други ползи за участниците и обществото като цяло.

Съществуват различни форми на споделени зеленчукови градини - градини с индивидуални парцели в рамките на обща градина; градини върху общ парцел, обработван съвместно от група хора; образователни градини към детски учебни заведения; градини, създадени с мисия - интеграция на бежанци или малцинствени групи, социализация на възрастни, градини с терапевтична насоченост и т.н. Настоящият наръчник е предназначен предимно за желаещите да създадат споделени зеленчукови градини на индивидуални терени.

В София към момента на създаването на този наръчник има само три работещи споделени градини, което е крайно недостатъчно за град с около милион и половина жители. Това са Градина за Дружба (създадена през 2015 г.) и две градини, в които се градинарства активно от 2019 г. – Споделена градинка Изток и Споделена зеленчукова градина 1. През 2019 г. във Варна е създадена и споделена градина от компанията "Хумана България".

ЗАЩО НАПИСАХМЕ ТОЗИ НАРЪЧНИК?

През 2019 г. Сдружение "Горичка" насочи усилията на много доброволци от Инициативата за развитие на градско земеделие в София към създаването на демонстрационна градска зеленчукова градина, която нарекохме Споделена зеленчукова градина 1. Градината изникна на ул. "Тодор Кожухаров" № 35, на терен, който години наред е ползван за нерегламентиран паркинг. Въпреки посветеността на много хора създаването на нашата споделена градина отне цяла година заради неочакваните препятствия, които трябваше да преодоляваме. Днес градината е витаминозен оазис в бетонния пейзаж на район "Студентски", а покрай нея се роди симпатична градинарска общност.

Преди

След

Написахме този наръчник, за да споделим наученото в процеса и да улесним всички, които тепърва ще започнат работа по своите споделени зеленчукови градини. Надяваме се така да допринесем за по-бързото създаване на мрежа от споделени зеленчукови градини в София и другите големи градове.

ЗА КОГО Е ТОЗИ НАРЪЧНИК?

Споделени зеленчукови градини може да бъдат създадени от различни заинтересовани страни, като общински администрации, неправителствени организации, частни компании, образователни институции, неформални граждански групи и др.

Този наръчник е насочен предимно към граждански групи и неправителствени организации, които имат желание да създадат споделени зеленчукови градини в градска среда. Ако идеята да си отглеждате сами вкусна и чиста храна, да внасяте природа в града и да бъдете част от група съмишленици ви харесва, значи този наръчник е за вас.

Опитали сме се наръчникът да бъде максимално полезен и за общински администрации, както и за компании, които искат да създадат споделена градина за своите служители. Наръчникът съдържа информация, релевантна за цяла България, но повечето примери са от София, тъй като сме изхождали от нашия непосредствен опит.

Фокусът на този наръчник е създаването и функционирането на споделени градини, ето защо той не включва информация, свързана със самото отглеждане на продукцията.

За улеснение споделянето на нашия опит и информацията, насочена конкретно към общините и компаниите, са обособени в карета.

ПОЛЗИ ОТ СПОДЕЛЕНИТЕ ГРАДИНИ

Обществени и индивидуални ползи

Споделените градини имат многобройни екологични, здравословни и социални ползи, които ги правят невероятен ресурс и истинско богатство за обществото.

✓ Добро здраве

Консумацията на екологично отгледани плодове и зеленчуци е свързана с доброто здраве, а споделените градини дават възможност на хора с всякакви доходи сами всеки ден да осигуряват необходимото свежо попълнение в менюто си. Докарани отдалече и произведени в индустриални стопанства, плодовете и зеленчуците, които купуваме в супермаркета, твърде често са безвкусни и по никакъв начин не могат да се сравняват с един прясно откъснат домати например, узрял под нашите грижи.

✓ Чиста храна

При конвенционалното индустриално земеделие се използват огромни количества токсични препарати и изкуствени торове, което се отразява на продукцията и съответно на здравето ни. Отглеждането на плодове и зеленчуци за лична консумация позволява на градските стопани да овладеят тънкостите на наторяването и борбата с вредителите посредством естествени природни средства, което прави храната далеч по-полезна от масово предлаганата. Чували сме опасенията, че зеленчуци, отгледани в мръсния град, не може да са чисти. Но редица изследвания показват, че продукцията не се влияе от качеството на въздуха (особено ако става дума за фини прахови частици) - решаващи са чистотата на почвата и водата.

✓ Местно производство

Местно отгледаната храна е начин за намаляване на въглеродния отпечатък, тъй като свежда до минимум нуждата от транспорт. Отглеждането на плодове и зеленчуци в близост до мястото, където живеем, ни дава и значителна продоволствена независимост.

✓ Връзка със земята

Споделената градина връща изгубената връзка с природата на градския човек и ни прави по-осъзнати в поведението спрямо околната среда и храната.

✓ Екологичен принос

Сред директните ползи са пречистване на въздуха, инфилтрация на дъждовните води и увеличаване на биоразнообразието в градовете. Споделените градини могат да бъдат и своеобразна лаборатория за устойчиви практики като биоземеделие, компостиране на органични отпадъци, оползотворяване на дъждовна вода за напояване, генериране на ток със слънчеви панели и много други.

✓ Ефективно решение за по-добър климат

Съкращаването на веригите за доставка и свързаното с това намаляване на парниковите емисии, осигуряването на продоволствена сигурност за уязвими групи, позитивният принос към водния цикъл, градския микроклимат и местното биоразнообразие, както и прилагането и споделянето на устойчиви практики правят отглеждането на зеленчуци в града ефективно средство за адаптиране към климатичните промени.

✓ *Възпитаване на ценности у децата*

Включването на деца в дейностите по отглеждане на храна в споделена градина ги учи неусетно на важни неща: уважение към природата и земята; оценяване на труда, постоянство и търпение; сътрудничество, емпатия и подкрепа; удовлетворение от плода (или зеленчука) на собствените усилия.

✓ *Антистрес*

Редица изследвания доказват благотворното въздействие на градинарството, което води до намаляване на стреса и тревожността. Отскачането до кварталната споделена градина няколко пъти седмично и грижата за растенията след работно време могат бързо да ни помогнат да се отърсим от натрупаното напрежение.

✓ *Физическа активност на открито*

Работата в градината е добър вариант за физическа активност на открито, която освен всичко друго има вкусен страничен ефект.

✓ *Социализация*

Отглеждането на храна е забавно. Споделените зеленчукови градини са естествен начин за създаване на социални контакти и ползотворно взаимодействие между хора от различни възрасти, професии, социални кръгове и култури, а раздумката около нов сорт домати лесно може да прерасне в приятелство извън градината.

✓ Придобиване на важни умения

Да отглеждаме храната си сами носи усещане за сигурност, удовлетворение и самочувствие. Участието в споделена градина изисква периодично обсъждане и решаване на възникналите общи предизвикателства, с което се развиват уменията ни за общуване с различни хора, за работа в екип и за постигане на консенсус.

✓ Подобряване на градската среда

Споделените зеленчукови градини биха могли да бъдат прекрасно временно или постоянно решение за облагородяване и озеленяване на пустеещи градски терени, много от тях постепенно завземани от бурени или различни отпадъци. Така градините допринасят за подобряване на цялостната градска среда.

✓ Принадлежност

Около споделената градина често се оформя активна местна общност, а култивирането на подобни малки социални групи, движени от общ интерес, е рядко срещан дар в условията на отчуждение и недоверие.

✓ Живи традиции

Споделените градини дават възможност за запазване и развиване на местни сортове, обичаи и културни специфики.

ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ПОЛЗИ

Ползите за общините, които биха насърчили създаването на споделени зеленчукови градини на своята територия, също са много:

- шанс за подобряване на здравето на гражданите чрез достъп до здравословна храна и физическа активност на открито;
- алтернативен начин за подкрепа на хората с ниски доходи;
- поощряване на локалното отглеждане на чиста храна;
- мярка, допринасяща дългосрочно за ограничаване на изменението в климата и адаптация към климатичните промени;
- пространства за популяризиране на устойчиви практики сред гражданите, като устойчиво земеползване и биоземеделие, компостиране, оползотворяване на дъждовна вода, възобновяема енергия и др.;
- обучение на деца;
- възможност за социализация на хората в града, както и за интеграция на уязвими и маргинализирани групи;
- оползотворяване и облагородяване на пустеещи общински терени;
- увеличаване на площта на озеленени площи, без това да изисква интензивна поддръжка от страна на общината;
- създаване на активни и ангажирани местни общности.

КОРПОРАТИВНИ ПОЛЗИ

Създаването на споделени градини също е свързано с много ползи за тях:

- източник на здравословна храна, активна почивка и възможност за цялостно подобряване на кондицията на служителите;
- начин за оползотворяване и облагородяване на пустееща част от ваш терен;
- повод за непринудено общуване между служителите;
- укрепване на добрите отношения с местните жители (ако отворите градината и за хора от квартала);
- локално отглеждане на зеленчуци за вашата офис кухня;
- възможност за доброволчески кампании и очаквани събития в корпоративния ви календар;
- важна точка в стратегията за корпоративна социална отговорност на компанията;
- позитивен имидж, свързан с конкретни зелени и устойчиви практики.

СПОДЕЛЕНИТЕ ГРАДИНИ ПО СВЕТА

Подобни зеленчукови градини вече има в много от големите и развити градове по цял свят. През последните години те стават все по-популярни и се появяват на все повече места.

АМСТЕРДАМ

В гъстонаселения Амстердам има 43 градини, заемащи общо около 3000 дка. Собствеността на земята е почти изцяло общинска. Това е доказателство, че когато една община има традиции в градското земеделие и го приоритизира като дейност, пространства се намират. Голяма част от съществуващите споделени зеленчукови градини са включени в системата за зелена инфраструктура на Амстердам. Всяка споделена градина се управлява от отделно юридическо лице (НПО или компания), които наемат земята директно от общината или през Сдружението на градските зеленчукови градини - неправителствена организация, която работи тясно с общината за координиране и подкрепа на споделените градини. В Амстердам е въведено и специално общинско гише, на което всеки може да получи подробна информация как да се включи или да създаде споделена градина. Общината осигурява до 50% (до 60 000 евро) от средставата за инфраструктура на новите градини.

ЛОНДОН

Лондон има около 780 дка споделени зеленчукови градини. Земята, на която са направени, е предимно общинска, а при създаване на градини на частни терени общините съдействат за сключване на договори между градинарите и собствениците. Градското градинарство е приоритет за Лондон, фигуриращ във важни стратегически документи като The London Food Strategy и The London Plan. Местните власти предоставят на гражданите терени под наем, както и различни схеми за подкрепа. Инфраструктура се планира и изгражда от бъдещите ползватели на градините чрез различни форми на публично или частно финансиране. След изграждането си градините обикновено се координират от граждански групи или местни неправителствени организации, като общината остава важен източник на подкрепа и насока.

ВИЕНА

Във Виена има около 150 градини, разположени на общо около 75 дка, като в това число не са включени многобройните индивидуални крайградски градини (allotments). Терените, на които са направени споделените зеленчукови градини, са предимно общинска собственост, но има и такива върху частни имоти (около 1/3). Няколко различни структури в рамките на общината отговарят за отдаването под наем на терени за градско земеделие. Управлението на градините включва различни форми, сред които и неправителствени организации, които отдават под наем индивидуални парцели на гражданите, и градини, в които няма индивидуални парцели, а цялата площ се обработва съвместно от група хора. Освен общинските терени съществуват възможности за наемане на терени и от фирми..

ЛЮБЛЯНА

Столицата на Словения е доста по-малка от София, но има далеч по-развита мрежа за градско земеделие. В района на Любляна има осем споделени градини, обхващащи около 100 дка. Собствеността на земята е общинска, като общината изгражда и инфраструктурата на градините. Дейността на градините се регулира посредством общинска наредба и правилник. Градините се управляват от съвет, избран сред участници в градината, но за управлението може да бъде наета и външна организация (фирма или НПО).

СТЪПКИ ЗА СЪЗДАВАНЕ НА СПОДЕЛЕНА ЗЕЛЕНЧУКОВА ГРАДИНА

СЪМИШЛЕНИЦИ И ВИЗИЯ

За началото на една градска споделена зеленчукова градина са нужни поне няколко души, запалени да отглеждат зеленчуци, плодове и свежи подправки в градска среда. За да се превърне тази малка група хора в ядрото съмишленици на новата споделена градина, е необходимо:

- да бъдат силно мотивирани;
- да бъдат готови да отделят време за дейностите, свързани с началните етапи от създаването на градината;
- да имат сходни виждания за принципите, на които да бъде основана бъдещата градина;
- да живеят в една и съща част на града би било удобно, но не е задължително;
- поне един от участниците да има опит или качества за координиране на доброволци;
- поне половината от инициаторите да могат да участват с малък финансов принос за началните разходи.

Споделените зеленчукови градини може да имат различна концепция - отглеждане на храна, експериментиране с различни екологични практики, предоставяне на различни образователни и социални услуги и т.н. Ясната идея, около която ще се обедините в самото начало, е от изключителна важност, защото това решение ще предопредели как ще изглежда градината ви, какви хора ще привлече, как ще се финансира и управлява.

НАШИЯТ ОПИТ

Споделена зеленчукова градина 1 беше инициирана от шестима представители на Инициативата за развитие на градското земеделие в София. Теренът не беше удобен като местоположение за нито един от нас, но решихме да направим градината в подкрепа на нашата кауза за създаване на мрежа от споделени градини в София.

НАМИРАНЕ НА ПОДХОДЯЩ ТЕРЕН

Втората стъпка е намирането на подходящ терен, на който да се направи споделената градина.

БАЗОВИ УСЛОВИЯ

За да бъде един терен подходящ за създаване на споделена зеленчукова градина, е необходимо да отговаря на следните условия:

✓ Близост

Добре е споделената градина да се намира на удобно/достъпно място за хората, които ще участват в нея. Дори силно мотивираните, които биха сменяли по два автобуса, за да стигнат дотам, трябва да знаят, че с времето пътуването натежава.

✓ Достатъчна площ

Препоръчваме да се насочите към терени, които са с площ над 100 кв.м. Разбира се, и на по-малки терени може да стане чудесна градина, но по-малката градина предполага сравнително малък брой участници. А и може да възникнат затруднения при намирането на пространство за необходимата градинска инфраструктура.

✓ Чиста почва

За да отгледате чисти зеленчуци, важно е те да бъдат засадени в почва, която не е замърсена. Как да определите дали почвата е чиста може да прочетете в **Приложение 1**.

Разбира се, има примери, при които терени със замърсена почва или без почва се превръщат в райски градини. Процесът по подмяна на замърсената почва с чиста обаче е много скъп и трудоемък, затова ви препоръчваме да си спестите тези усилия и разходи.

При замърсена или запечатана почва освен изземане и подмяна на почвата е възможно да се направят повдигнати лехи, в които се насипва чиста почва. Това може да намали значително количеството на чистата почва, която трябва да докарате, и ви спестява разходите за транспорт и депониране на замърсената. А и повдигнатите лехи са доста удобни за работа, особено когато имате проблеми с гърба.

✓ Законност

Има много примери за използване на свободни терени, без да се търси разрешението на собствениците. Споделена градина също би могло да се създаде по този начин. Все пак нашата препоръка е да намерите терен, чийто собственик е дал съгласието си да го ползвате, а най-добре би било, ако имате сключен договор. В противен случай рискувате да бъдете глобени и/или положените от вас усилия по създаването на градината да отидат напразно, когато собственикът на имота реши да влезе във владение.

✓ Добра ослънченост

Някои растения могат да виреят и на сянка, но ако искате да отгледате разнообразие от свежа и вкусна храна, съветваме ви да намерите терен, по-голямата част от който да е изложен на слънцето поне 6-7 часа дневно.

✓ Планировка

Желателно е теренът да е сравнително равен. Ако наклонът е по-голям, ще се наложи да терасирате, което може да бъде доста трудоемък процес.

✓ Липса на конфликт с други употреби

За да е устойчива във времето споделената градина, желателно е нейното съществуване да не влиза в сериозен конфликт с други съществуващи употреби на терена. Ако даден терен се ползва активно за разхождане на кучета или е място за спорт и отдых на деца или възрастни, горещо ви препоръчваме да потърсите друго място за вашата градина. Вече съществуващата рутина за използване на терена от голям брой хора, особено ако няма къде наоколо да се пренесе тази дейност, крие риск от дългосрочен конфликт с местната общност, която може да се опита да саботира градината.

✓ **Водоизточник**

Голяма част от зеленчуците изискват периодично поливане, особено през летните месеци. Затова достъпът на градината до вода е друго задължително условие. Прекарването на вода в туби или с водоноска са възможни решения, но те изискват доста усилия и средства. Затова, ако е възможно, насочете се към терен, в който има добър вариант за водоснабдяване. В **Приложение 2** сме описали по-често срещаните начини за водоснабдяване.

✓ **Електричество**

Ако ви е необходима помпа, за да поливате, значи задължително ще ви трябва и достъп до електричество. Добре е в градината да имате и осветление, защото през лятото най-приятно се работи на смрачаване и е полезно да има светлина за позакъснените градинари. Но ако в близост до градината има улично или друго осветление и ако използвате вода, която е под напор, достъп до електричество може и да не ви е нужен.

Процедурата за присъединяване на нови клиенти към ЧЕЗ е описана [тук](#). Отнема повече от 6 месеца, струва над 500 лв. и изисква немалко усилия. Затова, ако имате избор, съветваме ви да търсите терен, който вече е електрозахранен или няма нужда от електричество.

Алтернативен вариант за електроснабдяване е чрез инсталиране на малка соларна система. Соларните системи стават все по-ефективни и достъпни, така че ако градината е достатъчно голяма и предвиждате да съществува минимум 3-5 години, подобна инвестиция може да се окаже оправдана. Ако се спрете на този вариант, трябва внимателно да изберете дизайна и местоположението на системата, така че да не засенчва трайно части от градината. Най-лесно би било, ако може да я инсталирате върху покрива на постоянна или временна постройка. Инсталирането на фотоволтаична система изисква получаване на разрешителни. Процедурата е по-лека, ако токът от фотоволтаичната инсталация ще се използва изцяло за собствени нужди и тя не се присъединява към електрическата мрежа.

✓ **Достъп до пътната мрежа**

Не поощряваме всекидневното използване на автомобили в града, но опитът показва, че периодично се налага в градината да бъдат доставени различни материали (компост, тор, слама, инструменти и др.). Затова е желателно теренът да е достъпен с автомобил.

✓ **Тихо място**

Една от важните ползи от градинарството е откъсването от стреса на градския живот. Това би могло да стане пълноценно само ако градината се намира на сравнително тихо място, далече от натоварен автомобилен трафик и други сериозни източници на шум и прах.

✓ **Приемлив наем**

Физическите характеристики на терена са много важни, важно е обаче и бюджетът да е приемлив. Препоръчваме намиране на терен, чийто годишен наем, разделен на оптималния брой парцели, води до сума, която широк кръг от хора биха могли да си позволят.

Може да се окаже много трудно да намерите терен, който да отговаря на всички описани дотук условия. Тази информация е само за ориентир - няма страшно, ако се наложи да направите компромис или да положите повече усилия. Това също е част от удовлетворението.

Почва

Теренът е използван много години като нерегламентиран паркинг, насипан със строителни отпадъци. Бяхме решили, че ще подменим горния почвен слой (около 30 см) с чиста почва. Наложихме обаче да копаем до много по-голяма дълбочина (на места до 150 см), за да премахнем основите на старата сграда. Изкарахме около 130 кв.м. замърсена почва, смесена със строителни отпадъци, и докарахме почти толкова чиста. Чистата почва взехме от горния почвен слой на друг парцел, който предстоеше да се застрои. За да сме сигурни, че е чиста почвата, предварително бяхме дали за анализ почвени проби. Цялата операция отне няколко дни, ангажирането на много сериозна строителна техника и струваше над 5000 лв.

НАШИЯТ ОПИТ

В рамките на инициативата прекарахме около 9 месеца в търсене на терени в различни части на София. Теренът, на който направихме градината, имаше някои предимства и много недостатъци.

Площ, достъп, тишина, близост

Общата площ на терена е около 250 кв.м. Това е много по-малко от площта, която търсехме, но при липса на други опции в дадения момент решихме, че малка градина е по-добре, отколкото никаква. Намира се на тиха вътрешна улица в район "Студентски", на ул. "Тодор Кожухаров" № 35. Участниците в градината пътуват до нея от всички части на града, но постепенно делът на хората от квартала започва да се увеличава.

Планировка

Нашият терен имаше лек наклон, затова при подмяната на горния почвен слой направихме и леко терасиране по границите на терена.

Законност

Създадохме Споделена зеленчукова градина 1 на терен, нает на пазарен принцип от "Пазари Изток", с които сключихме тригодишен договор.

Конфликт с други употреби

Много се притеснявахме как ще реагират съседите, когато започнем да правим градината, защото ние на практика отнехме (макар и по съвсем законен начин) около 16 паркоместа в един доста гъсто застроен квартал. С добра комуникация от наша страна и мисъл за хората от квартала във всяка от дейностите ни в крайна сметка не само че не се стигна до конфликти, но много скоро споделената градина се превърна в любимо място на съседите, които вече са приятели на градината и се отбиват често.

Ослънченост

Градината ни е добре ослънчена. Само в единия ѝ край има лешници, но клоните им хвърлят хубава сянка, под която да си почиваме през лятото.

Водоизточник

На терена нямаше водоизточник, а разрешителните за сондаж се оказаха скъпо начинание с неизвестен изход. Но извадихме огромен късмет, защото успяхме да се договорим със собственика от съседен имот да улавяме дъждовната вода, която се събира от покрива на неговата оранжерия. За целта монтирахме довеждащи тръби и купихме два 5-кубикови резервоара за съхранение на дъждовната вода.

ТЪРСЕНЕ НА ТЕРЕН

Ако все още не сте намерили подходящ терен за вашата бъдеща споделена градина, ето как да търсите:

✓ *Картата за потенциални терени за споделени градини в София*

Ако планирате градина в София, [тази карта](#), създадена съвместно от ОП "Софпроект-ОГП" и Инициативата за развитие на градското земеделие в София, може да ви е от полза. На картата са показани общински частни терени, които имат потенциал да се превърнат в споделени зеленчукови градини. Това са терени, които отговарят на поне част от описаните по-горе условия и са подходящи, включително като начин на трайно ползване и отреждане в подробните и общия устройствени планове (ПУП и ОУП). Към момента на влизането в печат на настоящия наръчник (юли, 2020) районните администрации не бяха потвърдили дали имат инвестиционни намерения спрямо тези терени.

За общини и компании

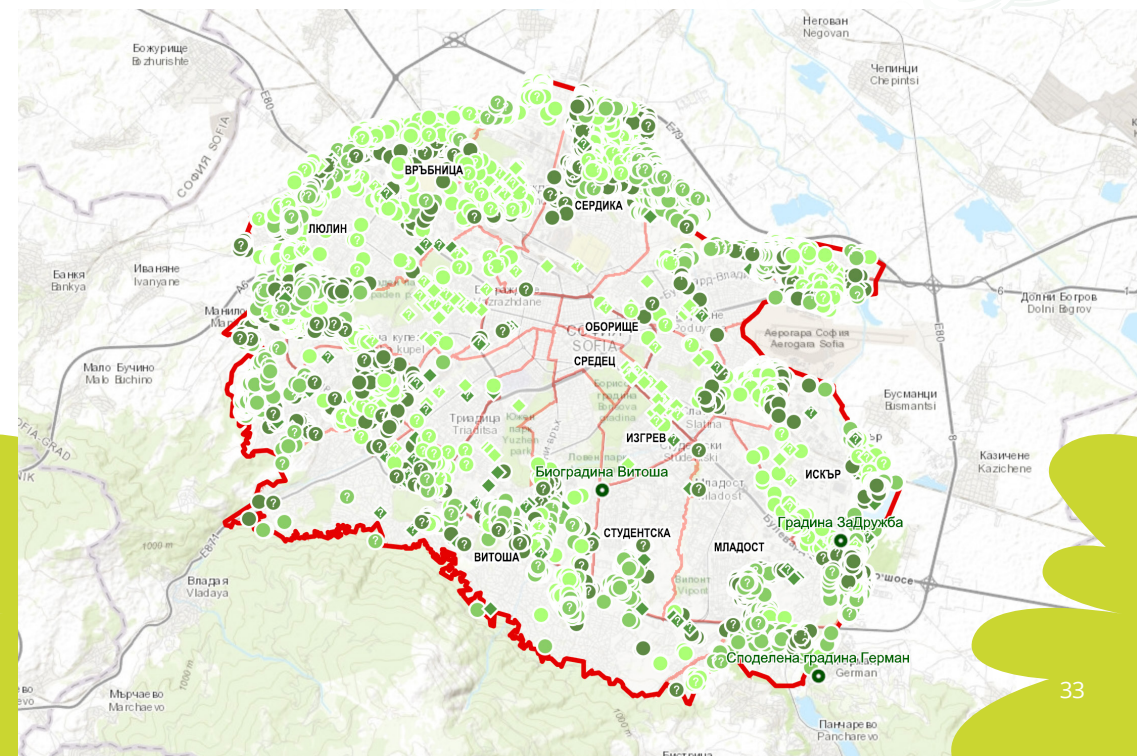
Всички описани по-горе критерии за терени са приложими, независимо кой инициира споделената градина - граждани, НПО, община или частна компания.

За да си струват усилията, които ще вложите в създаването на споделената градина, силно препоръчваме теренът да се отреди за тази цел за по-дълъг период от време, например 5-10 години.

За да се осигури възможност за включване в споделената градина на хора от всички социални групи, добре е годишната такса за участниците да е по-скоро символична и да покрива оперативните разходи на градината, а не наема за земята.

Електричество

Теренът нямаше електричество, а ни беше нужен ток, за да поливаме. Неуспешен беше опитът ни да бъдем присъединени към електрическата мрежа. ЧЕЗ монтираха електрическото ни табло на място, от което беше практически невъзможно да си доведем ток до терена по законен и безопасен начин. Затова намерихме компания, която безвъзмездно ни предостави и монтира малка соларна централа, която обезпечава нуждите ни от ток.

✓ Местната общинска администрация

Нашият опит показва, че при липса на общинска политика за създаване на споделени зеленчукови градини е доста трудно някой в местната администрация да подкрепи директно създаването на споделена градина. Но както знаем, хубавите неща често се случват благодарение на добронамерени хора, които си обичат работата и не се боят от новото. Така че си струва да попитате еколога или архитекта на вашата общинска администрация за подходящи терени за споделени градини. Късметът може и да ви се усмихне.

✓ Неизползвани дворове на детски градини, училища или предприятия

В гъстонаселения Амстердам има 43 градини, заемащи общо около 1000 кв. м. В запустелите дворове на детски градини, училища или предприятия може да се обособи едно огряно от слънцето ъгълче за споделена градина, стига да спечелите директора на ваша страна. Ако в близост до вас има подобни пространства, струва си да опитате. Именно така е създадена Споделена градина Изток - в двора на софийската Гимназия по фризьорство и козметика.

✓ Харесайте си терен и потърсете собственика

Този подход звучи съвсем логично, но на практика издирването на собственика на имота или упълномощеното лице, което се разпорежда с него, често отнема много време. Това се отнася както за държавните и общинските, така и за частните имоти.

✓ Споделяйте, че търсите

Колкото повече хора разберат, че търсите парцел за споделена градина, толкова повече се увеличава вероятността да намерите. Опишете добре параметрите на терена, който търсите (като основа може да използвате базовите условия, описани по-горе), и публикувайте обявата в социалните мрежи или я разпространете физически в района, който ви интересува. Споделяйте и в разговори с приятели, роднини, съседи и колеги. Не знаете откъде може да изскочи подходящата възможност.

НАШИЯТ ОПИТ

За да стигнем до място, върху което да направим нашата споделена градина, пробвахме всичко, описано по-горе. Намирането на терена обаче беше донякъде щастливо стечение на обстоятелствата. Маги Малеева, съосновател на Сдружение "Горичка", споделила по време на лекция, че търсим подходящо място, и студент от аудиторията реагира с конкретна идея.

ЗА ОБЩИНИ

Ако искате да направите споделена зеленчукова градина във вашата община, може да прегледате всички общински терени, които отговарят на гореописаните базови условия. Добре е да имате предвид начина на трайно ползване, който е описан в кадастралната карта. Справка може да се направи в Кадастрално-административната информационна система (КАИС) на Агенцията по геодезия, картография и кадастър. Важно е да имате предвид и общото и конкретното предназначение, определени в подробните и общите устройствени планове (ПУП и ОУП). Дори да не откриете подходящ терен, ако имате общински сгради с плоски покриви, те също биха могли да се превърнат в чудесни споделени градини. За целта е необходимо да се проверят товароносимостта и изолацията на покривната плоча, както и възможността за осигуряване на безопасен достъп до покрива. По света има много примери за покриви на общински сгради, превърнати в споделени градини.

ЗА КОМПАНИИ

Ако разполагате с над 100 кв.м. неизползвана и непавирана площ, значи сте на една крачка от създаването на споделена градина за вашите служители. Ако има начин до това място да се осигури достъп и на външни хора, то споделената градина би могла да бъде отворена и за участници от местната общност. Дори да нямате подходящо място в двора, огледайте се за плосък покрив - той също може да послужи за споделена градина.

1. ДОГОВОР ЗА НАЕМ

След като намерите подходящ терен, следващата важна стъпка е да се договорите със собственика му и да подпишете договор за ползване на терена за споделена зеленчукова градина. В договора трябва задължително да се упоменат срокът, цената, както и другите права и задължения на двете страни, които ще осигурят дългосрочното и устойчиво съществуване на градината.

Ако собственикът на имота е частно лице, тогава договор за наем на терена от страна на споделената градина би могъл да сключи и един от индивидуалните участници в градината. Ако обаче наемодателят е държавно, общинско или частно юридическо лице, вероятно е да изискат градината да бъде представлявана от юридическо лице. В този случай единият вариант е участниците в градината да учредят ново юридическо лице, което да представлява градината пред наемодателя и всички други трети страни. Това може да стане чрез учредяване на:

- сдружение или фондация по Закона за юридическите лица с нестопанска цел;
- дружество по Закона за задълженията и договорите;
- кооперация по Закона за кооперациите;
- юридическо лице по Търговския закон.

Коя форма на учредяване ще изберете ще зависи от това какви са плановете ви за бъдещото развитие на споделената градина, вкл. дали ще кандидатствате за грантово финансиране, дали ще извършвате търговска дейност и т.н.

Вторият вариант е споделената градина да бъде представлявана пред наемодателя от вече учредено юридическо лице. В някои случаи това е добър вариант, защото би спестил разходи и енергия за създаване на ново юридическо лице. Този вариант е подходящ обаче предимно в случаите, в които юридическото лице има силен интерес към темата градско земеделие и/или участник в споделената градина е част и от въпросното юридическо лице.

Има начин и да не се сключва договор, а да се направи устно споразумение за условията, при които се ползва теренът. Но това крие много повече рискове, затова не го препоръчваме.

НАШИЯТ ОПИТ

Нашата споделена градина беше създадена с огромна организационна подкрепа от страна на Сдружение "Горичка". Съответно договорът за наем на терена беше сключен между "Пазари Изток" ЕАД и Сдружение "Горичка".

ЗА ОБЩИНИ

Има два принципни подхода за ангажиране на общината в създаването на споделената градина, които предопределят различни правни отношения:

- Общината да е само наемодател на терена, без да има никакви други ангажименти, свързани със споделената градина. В този случай най-подходящият вариант е общината да сключи договор с юридическо лице, което да координира дейността на градината и да сключва индивидуални споразумения с участниците в градината.
- Общината да е освен наемодател и активна страна в създаването и дейността на споделената градина. В този случай общината сключва индивидуални споразумения с отделните участници в градината.

На кой от двата варианта ще се спрете ще зависи от редица фактори. Един от тях е наличието или отсъствието на общинска политика или регламент за градско земеделие и споделени градини на територията на общината. Колкото по-активна роля има общината, толкова по-бързо може да се създаде цяла мрежа от споделени градини.

ЗА КОМПАНИИ

Дали ще сключвате договори за наем с участниците в споделената градина много ще зависи от това дали тя ще е отворена само за служители на компанията ви или и за хора извън нея. Ако споделената градина ще е само за ваши служители, тогава не е задължително сключването на каквито и да било договори. Може да измислите вътрешна процедура, по която служителите ви да се записват за участие.

Ако обаче разполагате с по-голяма площ и сте отворени в споделената ви градина да се включат и хора отвън, тогава е добре да сключите договор с юридическо лице, което да представлява отделните участници, или да сключите индивидуални споразумения с всеки от участниците.

2. ПРАВИЛА НА СПОДЕЛЕНАТА ГРАДИНА

Основна характеристика на споделените зеленчукови градини е съвместното използване на ресурси - вода, ток, сечива, място за отдиш и др. За да е възможно много хора да работят заедно, всеки на своя парцел, е много важно да има яснота относно правата и задълженията на участниците, както и начина, по който групата взема общи решения. Горещо препоръчваме да приемете правилник на вашата споделена градина, в който достатъчно детайлно да бъдат описани всички по-важни аспекти от функционирането ѝ. Подобен документ би намалил вероятността от недоразумения и напрежение между участниците.

Още на този етап е добре да обмислите колко индивидуални парцела ще има в градината, приблизително с каква площ ще са и как ще бъдат разположени. Не забравяйте, че част от терена на градината ще трябва да се запази за обща инфраструктура като пътеки, място за отдиш, компостери, тоалетна, чешма, резервоари за вода и т.н.

Сега е моментът и да решите дългосрочно как ще се покриват оперативните разходи на градината - с годишна такса от участниците, чрез корпоративно спонсорство или периодични кампании за набиране на средства - това също трябва да бъде отразено в правилника.

Ако сте решили, че във вашата градина няма да се използват пестициди и изкуствени торове (препоръчваме!), това трябва да се запише изрично в правилника.

Правилникът е динамичен документ, който е отворен за актуализация. Важно е той да отразява принципите и подхода на общността по казуси, които ще се появяват периодично.

НАШИЯТ ОПИТ

Веднага след наемане на терена за споделената ни градина шестимата основатели на градината написахме нейния правилник. Идеята беше да изясним основните принципи, свързани с функционирането на градината, за да може следващите участници предварително да преценят дали са съгласни с тях. В Приложение 3 ще намерите последния вариант на правилника.

СПОДЕЛЕНА ЗЕЛЕНЧУКОВА ГРАДИНА 1

ПРИНЦИПИ И ПРАВИЛА

- 1 Основните принципи на функциониране на споделената зеленчукова градина са демократичност, прозрачност, уважение, устойчивост и доброволчество.
- 2 Всеки от нас е отговорен за поддържането на парцела си и прилежащите му площи в добър вид.
- 3 Всички допринасяме за поддръжката на общите зони като ги оставяме в по-добро състояние отколкото сме ги намерили.
- 4 Оперативните разходи на градината (наем, вода, ток и др.) се покриват от участниците в градината.
- 5 Прилагаме устойчиви методи за отглеждане на земеделска продукция, като не използваме изкуствени торове и синтетични средства за растителна защита.
- 6 Окуражаваме използването на принципите на растителните съобщества с цел осигуряване на естествена растителна защита.
- 7 Използваме природните ресурси пестеливо и когато е възможно многократно, събираме разделно рециклируемите отпадъци и компостираме.
- 8 Отнасяме се с уважение и толерантност помежду си и с хората от квартала.
- 9 Заедно създаваме позитивна общност, в която споделяме ресурси, знания и опит.
- 10 Помагаме си, почиваме си и се забавляваме заедно в споделената ни градина :)

* Тези принципи и правила са извадка от Правилника на Споделена зеленчукова градина 1, където подробно е описан начина на функциониране на градината.

ЗА ОБЩИНИ

Дори ако общината е само наемодател на споделената градина, бихте могли да поискате от организацията, която ще прави споделена градина, да ви представи нейния правилник. Така ще се уверите, че посочените в него права и задължения на участниците не са в разрез с други разпоредби за използване на общински имоти.

Ако общината стане координатор на споделената градина, тогава бихте могли да адаптирате създадения от нас правилник.

ЗА КОМПАНИИ

Дори споделената градина да е само за служители на вашата компания, добре е да има формулирани основни правила за работа в градината. Ако градината е отворена и за хора от квартала, тогава освен включените в нашия примерен правилник аспекти може да се наложи да наблегнете в по-голяма степен на мерките, свързани с безопасността и сигурността.

3. НАБИРАНЕ НА УЧАСТНИЦИ

След като вече сте наели терен и имате сравнително добра представа как ще функционира вашата споделена градина, време е да поканите още участници, така че всеки индивидуален парцел да намери своя стопанин.

✓ *Социалните мрежи*

Може би най-малко време и енергия ще ви отнеме, ако пуснете обява в социалните мрежи, като посочите местоположението на градината, свободния брой парцели, техния размер, годишна такса и каквото друго прецените, че е важно да знаят ваши потенциални съградинари.

✓ *Обяви в квартала*

Колкото по-близо живее човек до една споделена градина, толкова по-голям е шансът той да бъде ангажиран с нея за по-дълго време. Затова опитайте да привлечете възможно най-много хора на локален принцип. Това може да направите, като разлепите обяви по входовете на близките сгради (моля, ползвайте таблата за обяви).

✓ *Споделяне с приятели*

Няма по-добра реклама от метода "от уста на уста". Затова ще е много полезно всеки от инициаторите на градината да споделя информация за начинанието със своя кръг.

✓ Събитие

Помислете дали да не организирате Ден на отворените врати в самата градина или на мястото, на което предстои да я създадете. Ако градината се намира в покрайнините на града или сезонът не е подходящ, може събитието да е на друго, по-централно и удобно място.

✓ Медийни изяви

Може да потърсите партньорство или участие в различни медии, чрез които да достигнете до много нови съмишленици.

Използвайте всички възможни канали, за да достигнете до максимален брой ентузиаста. В идеалния вариант е добре да запълните парцелите още преди да започнете работа по самата градина. Така ще ви е по-лесно при изграждането на инфраструктурата, ако тя не съществува. А и много по-бързо ще се създаде усещане за общност.

Добре е да обмислите на какъв принцип ще правите подбор на кандидатите, в случай че са повече от местата.

Ще бъде от всеобща полза, преди да се включат, участниците да подпишат документ, с който се ангажират да спазват правилата на споделената градина.

НАШИЯТ ОПИТ

Когато създавахме нашата споделена градина, организирахме събитие, на което дойдоха около 85 души. В края на събитието записалите се за участие бяха повече от свободните места. Когато след първия сезон се освободиха два парцела, публикувахме обява за тях във Facebook. Отново не беше проблем да намерим желаещи за тези парцели. Стъпките за прием на нови участници в споделената ни градина са описани подробно в т. 15 от правилника на градината.

ЗА ОБЩИНИ И КОМПАНИИ

Ако сте само наемодател на парцела, вие няма да сте въввлечени в процеса по намиране на участници в споделената градина. Ако обаче сте и своеобразен координатор на градината, тогава съветите, описани по-горе, са напълно релевантни и за вас.

4. СРЕЩИ НА УЧАСТНИЦИТЕ

Общуването е ключово за формирането на общност. След набирането на желаещите да се включат в инициативата идва ред на първата обща среща, на която всички участници да се запознаят и да започнат процеса по планиране и изграждане на градината. Ако имате предварително оповестен дневен ред, това дава легитимност на събирането и помага за провеждането на структурирана и стегната среща. Полезно е да запазите тази практика и за бъдещите срещи. Редовните (според нас, след като започне да функционира градината, е добре да бъдат месечни) срещи са начин всички да участват във взимането на решения и да бъдат ангажирани с общата дейност. Важно е след всяка среща взетите решения да се изпращат до всички.

НАШИЯТ ОПИТ

Не сме броили срещите, които проведохме, докато създавахме градината, но не бяха малко. Сега месечните ни срещи са предварително фиксирани за няколко месеца напред, за да може всеки да ги планира в програмата си. Изпращаме подробен дневен ред и се стараем да се придържаме към него. Тези срещи чувствително допринесоха за създаването на общностен дух сред участниците в градината и за ефективното взимане на решения.

ЗА ОБЩИНИ И КОМПАНИИ

Независимо в каква роля вашата организация избере да участва в градината (само като наемодател или като наемодател и координатор), би било полезно, ако ваш представител гостува понякога на месечните срещи на градината.

5. ДИЗАЙН, БЮДЖЕТ И ФИНАНСИРАНЕ НА ИНФРАСТРУКТУРАТА

✓ Дизайн

За да бъде споделената градина красива и удобна за работа, ще помогне, ако първо създадете дизайн.

Най-напред поканете геодезист да определи границите на парцела и съберете информация за подземната инфраструктура в рамките на терена (водоснабдителни и канализационни тръби, електроснабдителни или оптични кабели и др.). Добре е също да имате предвид, че въпреки градския контекст възможно е на мястото да се появяват диви животни. Всички тези особености на терена трябва да бъдат отразени в дизайна на градината.

След това би било идеално, ако успеете да привлечете на помощ приятел ландшафтен архитект, пермакултурен дизайнер или архитект, който да ви помогне да визуализирате дизайна.

✓ Помислете задължително за:

- ограда и входове към градината;
- навес за съхранение на инструменти и други вещи;
- място за отдих;
- водоизточник и средства за поливане;
- електроенергия;
- зона за компостиране;
- индивидуални парцели за ползване от участниците;
- пътеки между парцелите;
- табло за съобщения.

* Пермакултурата е съвкупност от методи за дизайн на устойчиви земеделски практики, наподобяващи максимално естествените

При достатъчно пространство и желание в оформлението на градината може да бъдат заложени някои от следните елементи:

- тоалетна;
- осветление;
- камери за сигурност;
- чешма;
- легло за отглеждане на калифорнийски червеи;
- библиотека на открито за споделяне на книги;
- информационни и упътващи табели;
- място за срещи и събития;
- плодни дръвчета;
- обща зона за разсад и парник;
- обща зона с мандали, билкови спирали и етажно отглеждани растения;
- детски кът с детска учебна градина;
- хотел за насекоми;
- кошери.

След като проектът за дизайн е готов, редно е той да се обсъди и одобри от всички участници в градината.

✓ Бюджет

Най-лесно е да въведете в електронна таблица всички материали, машини и услуги, необходими за създаването на вашата споделена градина. До най-малката подробност, за която се сетите. Не забравяйте и разходите за транспорт на нещата, които не може да пренесете с лични автомобили. Добра идея е да съберете по минимум две оферти за всичко.

Когато има възможност, ви съветваме да използвате материали втора употреба. Така освен по-малък бюджет ще допринесете за опазването на околната среда.

✓ Финансиране

Създаването на една хубава споделена градина изисква немалък финансов ресурс. Но ако теренът е отдаден за тази цел дългосрочно, инвестицията си заслужава.

Вариантите за финансиране на базовата инфраструктура на споделената градина са собствен принос на участниците, разделяне на разхода с наемодателя или кандидатстване по различни общински, национални, европейски програми и механизми за финансиране.

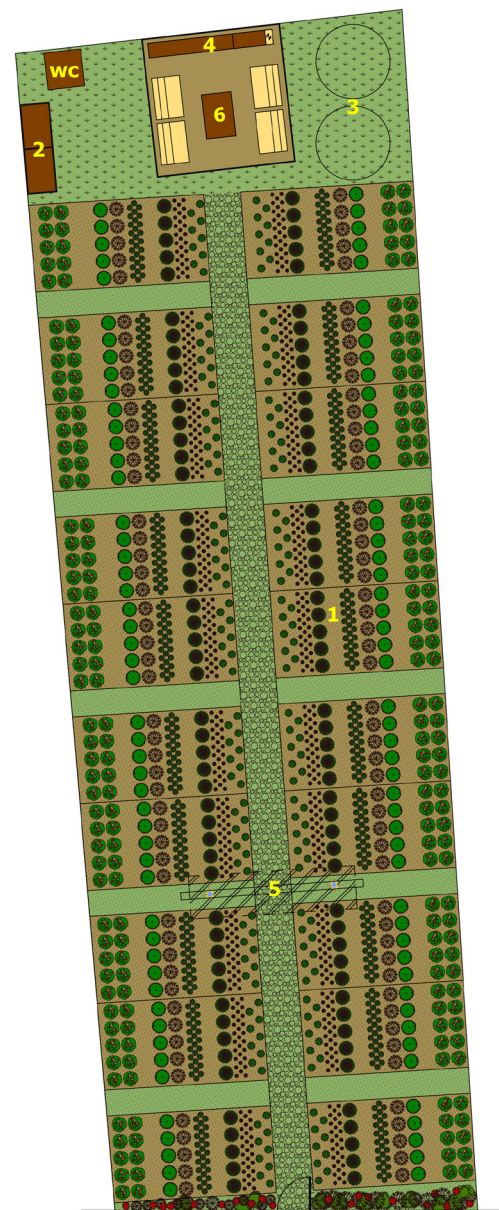
Възможен вариант е и корпоративната подкрепа, при която финансиращата компания получава добър имиджов ефект и евентуално възможност нейни служители да бъдат част от градината. Ако в близост до терена има голям магазин или друг бизнес, потърсете първо тях.

НАШИЯТ ОПИТ

На следващата страница споделяме дизайнерът на нашата споделена градина, дело на наш участник (архитект). Елементите са: ограда с порта, преносима тента, под която съхраняваме инструментите и сме сложили пейки и масичка, два 5-кубикови резервоара за дъждовна вода, соларна система, компостер, тоалетна, табло за обяви и, разбира се, парцели и пътеки между тях.

Крайният бюджет за изграждане на градината е 13 360 лв. В тази сума не влиза единствено дарената соларна система.

Осигуряването на финансиране беше трудна задача. И все пак успяхме да намерим съмишленици в лицето на шест организации, които с готовност ни подкрепиха: "Метро Кеш анд Кери България" ЕООД, "Доверие Брико" АД, Дентална клиника MasterDent, френското посолство, "Био България" ООД и "Техно Сън". Успяхме да спечелим доверието им, от една страна, благодарение на добрата кауза и енергия. Но, от друга страна, защото зад създаването на градината организационно застана "Горичка".

ВХОД
ул. Тодор Кожухаров

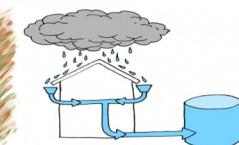
ЛЕГЕНДА:

1. Индивидуални парцели

2. Компост

3. Резервоар за дъждовна вода

4. Инструменти

5. Фотоволтаична система

6. Място за почивка

ЗА ОБЩИНИ

Намирането на финансиране за инфраструктурата на една споделена градина от група граждани, зад които не стои установена организация, е възможно да се окаже непосилна задача. Затова смятаме, че за градини на общински терени е важно общината и гражданите заедно да уточнят дизайна и бюджета, а след това общината да предостави финансиране за базовата инфраструктура на градината - ограда, водоснабдяване, електроснабдяване и барака за инструменти.

ЗА КОМПАНИИ

Ако споделената градина се прави в двора на вашата компания, най-вероятно няма да има нужда от допълнителна ограда и вече ще има достъп до ток и вода. Ако обаче някои от тези елементи липсват или пък искате да направите една наистина впечатляваща градина с всички удобства, ще трябва да отделите средства за това. Със сигурност служителите ви (и хората от квартала) ще го оценят.

6. ИЗГРАЖДАНЕ НА ГРАДИНАТА

Време е да запретнете ръкави и с лопати, чукове, мускули, смях и много ентузиазъм да сътворите градинката си.

Ако ви липсва опит в строителни дейности (с доброволци), ето някои насоки:

- Координатор: Разумно е един човек с добри организационни умения да има поглед върху всички дейности по изграждането на инфраструктурата, като делегира всяка една от дейностите на други участници.

- Добро планиране: Изработването на една ограда например (но и на всеки друг елемент от инфраструктурата) включва много стъпки и изисква разнообразни инструменти и материали. Важно е да ги предвидите и осигурите предварително. Така ще избегнете ситуации, в които много хора са се събрали да помагат и чакат дълго, вместо да пристъпят към работа. Имайте предвид също, че когато правите нещо за първи път, то обикновено отнема много по-дълго, отколкото си представяте.

- Доброволци: Като преценявате от колко души ще имате нужда за всяка от дейностите, хубаво ще е да потърсите и няколко резервни доброволци. Практиката показва, че почти винаги на някой му изниква нещо в последния момент. Ако имате нужда от допълнителни доброволци, може да публикувате обява в социалните мрежи или в платформата Time Heroes.

- **Финансов контрол:** В процеса на изграждане на градината със сигурност ще се появяват непредвидени разходи. Затова е важно постоянно да следите баланса и да сте сигурни, че парите ще стигнат за основните елементи, без които не може (почва, ток, вода, ограда).
- **Ресурсна ефективност:** Винаги, когато е възможно, използвайте подръчни и безплатни материали. Това ще облекчи бюджета ви и е по-екологично.
- **Храна:** Когато хора се събират, за да работят здравата, те неизбежно огладняват. Ще е голяма радост за всички, ако сте помислили за "кетъринг". Нали никой не се съмнява в мотивиращия ефект на храната?
- **Отпадъци:** Винаги събирайте отпадъците си разделно. Информация къде и как правилно да изхвърляме различните видове боклук ще намерите на сайта на общината (за София - [тук](#)). След всеки работен ден старайте се да оставяте терена и околностите в добро състояние. Иначе рискувате обтегнати отношения със съседите.
- **Безопасност:** Не забравяйте и необходимите за дадената дейност лични предпазни средства (ръкавици, очила, маски и т.н.).

Общите усилия около изграждането на инфраструктурата неусетно сплотяват и създават усещане за общност.

НАШИЯТ ОПИТ

Изграждането на нашата градина отне един месец - май 2019. Най-напред с багер изгребахме 130 кв.м. замърсена почва, след това разслахме около 120 кв.м. чиста почва. После направихме м80 ограда, като бетонирахме в земята метални колове, опънахме метална мрежа между тях и монтирахме порта. Поставихме два огромни резервоара за дъждовна вода и ги свързахме чрез тръби с покрива на оранжерията на нашите съеди. Фрезовахме почвата и оформихме пътеките и парцелите. Сложихме портативна тоалетна, компостер и шатра и си направихме шкаф, място за инструменти, маса и пейки от стари палети. Инсталирахме соларна система и инфраструктура за поливна система.

Всичко това беше изцяло направено от участниците в градината. Единствено за подмяната на почвата наехме изпълнител с техника (камиони и багери). Научихме се един от друг как се бърка бетон и как се опъва ограда, как се фрезова и как се правят мебели от палети. И междуременно се родиха нови приятелства.

ЗА ОБЩИНИ

Изграждането на базовата инфраструктура на споделени градини на общинска земя би могло да се поеме изцяло от общината (финансиране и изпълнение), изцяло от участниците, с финансиране от общината и изпълнение от участниците или съвместно. Всичко зависи от терена, от волята на замесените, от общинската политика и, разбира се, от вашата нагласа. Въвличането на бъдещите стопани на градината в нейното изграждане допринася за чувството за ангажираност и спестява ресурс на общината.

ЗА КОМПАНИИ

Изграждането на споделената градина е чудесна възможност за тиймбилдинг и би се вписало в политиката за корпоративна социална отговорност.

7. ВЗАИМООТНОШЕНИЯ С МЕСТНАТА ОБЩНОСТ

Споделените зеленчукови градини трябва да са в хармония както с природата, така и с местната общност, на чиято територия се намират. Дейностите по изграждането и поддържането на градината трябва да се извършват така, че във възможно най-малка степен да смущават спокойствието на хората от квартала, а по възможност и да подобряват пейзажа. По-долу сме посочили някои добри практики, които да помогнат за култивиране на добри отношения с хората в квартала.

✓ *Преди началото*

- **Предварително** информиране на местната общност, че на дадения терен ще има споделена градина.
- **Изслушване** на притесненията на жителите и предлагане на идеи за тяхното адресиране.
- **Предоставяне** на възможност на повече хора от квартала да станат част от споделената градина.

✓ При изграждане на градината

- Съобразяване с часовете за почивка в жилищния район.
- Спазване на изискванията за чистота на гумите на техника за изкопни и строителни дейности.
- Избягване съхраняването на строителни материали извън терена.
- Отстраняване на случайно възникнали повреди в общата инфраструктура в резултат на изграждането на градината.
- Минимално затрудняване на трафика.
- Максимално бързо приключване с всички изкопни и строителни дейности.

✓ При функционирането на градината

- Съобразяване с часовете за почивка (ако ползвате помпа и в близост има сгради).
- Поддържане на градината чиста и подредена.
- Уборка на отпадъците в района около градината.
- Уважително отношение на стопаните на градината спрямо съседите.
- Организиране на Ден на отворените врати поне веднъж годишно, когато съседите са поканени да дойдат и да научат повече за градината.
- Възможност за неформални посещения винаги, когато има някой в градината.
- Жестове - когато имате повече продукция, подарете по нещо на минаващите съседи. Със сигурност ще ги зарадвате.

НАШИЯТ ОПИТ

Споделената ни градина беше създадена върху нерегламентиран паркинг. За да намалим потенциално силното недоволство от страна на съседите, които вече нямаше да могат да паркират на терена, месец преди започване на дейностите организирахме събитие. Разлепихме обяви за събитието на всички съседни сгради. На срещата разяснихме какво планираме да направим и проведохме работилница за разсад. На всички етапи се стараехме да прилагаме описаните по-горе практики. Това със сигурност помогна за всеобщото спокойствие.

ЗА ОБЩИНИ И КОМПАНИИ

Като наемодател на терена много е важно преди изграждането на споделената градина да информирате за намеренията си и да чуете мнението на всички останали заинтересовани страни, които по един или друг начин биха били засегнати от промяната в ползването на терена.

8. УПРАВЛЕНИЕ И РАЗВИВАНЕ НА ГРАДИНСКАТА ОБЩНОСТ

За да е устойчива една споделена градина във времето, е много важно тя да се управлява ефективно, общностният дух да се поддържа и общността да се развива.

✓ *Управление*

Много от хората, които участват в споделени зеленчукови градини, имат готовност да допринасят по един или друг начин към общите дейности в градината. За да може обаче тази енергия да не се разпилява, е желателно още в самото начало да помислите кои са общите дейности, от които зависи нормалното функциониране на споделената градина. Когато опишете тези дейности, ще се оформят множество доброволчески роли - всяка с ограничен брой конкретни дейности. Такива са например координатор на градината, касиер, отговорник по водоснабдяването и др.

Добре е за всяка роля освен отговорници да се изберат и техни заместници. По този начин участват повече хора, а ако някой напусне, ще е много по-лесно задълженията му да се преразпределят, без това да води до сътресения в рутината.

✓ *Финансова устойчивост*

След разходите по първоначалното изграждане на градината следват оперативни разходи за нейното поддържане (наем за терена, ток, вода, заем за портативна тоалетна, банкови такси, инструменти, дребни ремонти и др.). Тези разходи може да се покриват чрез годишната такса от участниците, грантове, корпоративно спонсорство, периодични кампании за набиране на средства и др. Според нас най-устойчиво и лесно за планиране е, ако оперативните разходи са сведени до минимум и се покриват от годишната такса на участниците. Всички останали варианти изискват периодично сериозни усилия за намиране на външно финансиране, а успехът на тези усилия никога не е гарантиран.

✓ *Комуникация*

Един от начините за поддържане на усещане за общност е чрез достатъчно честа, позитивна и ценяща времето на другите комуникация. Когато участниците са запознати с всички аспекти на ставащото в градината, участват във взимането на решения и знаят какво предстои в следващите дни и седмици, това засилва ангажираността и намалява вероятността от напрежения в групата.

Намираме за най-ефективни месечните срещи на живо, но имейл комуникацията и създаването на обща група в някоя от социалните мрежи помагат много за общата информираност и настроение.

✓ *Взаимна подкрепа*

Поддържането на общностния дух става и чрез различни форми на взаимна подкрепа и споделени дейности (например колективно поливане или пазаруване на семена и торове).

Обменът на знания и опит става най-често спонтанно, но е добре този процес да се стимулира чрез организиране на семинари и работилници.

✓ Събития

Организирането на събития за участниците в градината също е инструмент за сплотяване. Такива биха могли да бъдат отворени врати, тематични празници, семинари, работилници, неформални сбирки и пр.

Добре е поне веднъж в годината да провеждате събитие, което да е отворено за външни хора.

Полезни теми за семинари и работилници са:

- планиране на градината;
- направа на разсад;
- естествени средства за растителна защита;
- естествени средства за обогатяване на почвата;
- компостиране в градината;
- системи за капково напояване;
- подготовка на градината за зимата.

Често парцелите в споделените градини са разположени в непосредствена близост, което предполага лесно преминаване на болести и вредители от един парцел на друг. Затова силно препоръчваме в началото на всеки сезон задължително да се прави семинар за ефективна растителна защита с природни средства.

Винаги е хубаво да има и периодични неформални събирания на участниците в споделената градина. Каквито и събития да решите да правите - не забравяйте да снимате.

Освен за да си спомнете хубавите моменти, тези снимки документират прогреса на градината и при нужда, може да бъдат ползвани при кандидатстване за финансиране.

НАШИЯТ ОПИТ

В нашата споделена градина правим всичко това. В т. 8 на **Приложение 3** може да видите описани отговорностите на различните роли, свързани с доброто функциониране на градината.

Оперативните разходи по градината се финансират изцяло от участниците.

Повечето решения се взимат на месечните срещи, а официалният ни начин за дистанционна комуникация се осъществява чрез имейл. Ползваме FB група за споделяне на побърза и любопитна информация.

Често купуваме заедно семена и други материали, възприели сме практика за кооперативна растителна защита, а през лятото се формират групи за помощ при поливането.

Вече сме правили семинари и работилници по описаните по-горе теми. Миналото лято организирахме първия празник на градския домат и се събрахме няколко пъти за BBQ, гарнирано с отгледани от нас зеленчуци.

ЗА ОБЩИНИ

Ако вашата община е само наемодател на терена, тогава всички описани подходи за развиване на градинарската общност ще са отговорност на организацията (формална или неформална), която координира градината. Разбира се, би било чудесно, ако поне веднъж годишно организирате съвместно събитие. Това би укрепило отношенията ви с градинарската общност и би дало позитивна публичност за общината.

Ако общината координира градината, тогава по-голямата част от описаните по-горе подходи за развиване на градинската общност са приложими за вас. Ангажирането на доброволци при координиране на специфични дейности в градината е често прилаган модел за управление.

ЗА КОМПАНИИ

Степента на ангажиране на компанията в развиване на градинската общност ще зависи в голяма степен от това дали градината е само за служители, или е отворена, както и от това дали компанията координира директно градината, или тази дейност се осъществява от външна за вас организация. При всички случаи организирането на събития в градината ще е полезно за всички. Тези събития биха могли да бъдат постоянна част от социалния календар на вашата организация.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1: ТЕСТВАНЕ НА ПОЧВАТА

Едно от условията, за да отгледате чисти зеленчуци, е почвата на избрания от вас терен да е чиста. В Наредба №3 за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите са посочени съответните допустими нива на различните замърсители.

За да установите каква е степента на замърсеност на почвата, обърнете се към акредитирана лаборатория за изпитване на почви, която да вземе и анализира проба от терена. Информация за акредитираните лаборатории е качена на [сайта на БСА](#). Посочете област „лаборатория за изпитване“, обхват „почви“ и статус „валиден сертификат“.

Една почвена проба може да се изследва за голям брой замърсители. Обикновено анализът на всеки замърсител се плаща поотделно, а и не всяка лаборатория изследва всички замърсители. Затова е добре предварително да помислите за кои замърсители ще се тества почвата.

Ако има възможност, проучете за какво е бил използван теренът в миналото. Потърсете съвет и от специалист по опазване на околната среда, който би могъл да ви ориентира какви биха могли да бъдат евентуалните замърсители според предишното ползване на терена.

Ако няма откъде да получите такава информация и насока, като минимум изследвайте почвата за следните компоненти: As, Cu, Zn, Cr, Ni, Pb, Cd, Hg и нефтопродукти.

Резултатите от анализа трябва да сравните с нормите за предохранителни концентрации за тежки метали и металоиди в почвите (ако знаете механичния им състав) или с максимално допустимите концентрации за метали и металоиди в почвите за обработваеми земи в Приложение №1 на Наредба №3, както и с нормите за предохранителни концентрации за устойчиви органични замърсители и нефтопродукти в почвите в Приложение 2 на Наредба №3.

Ако теренът, който сте избрали, е със силно замърсена почва или изобщо няма почва (например представлява бетонова площадка), това не трябва да ви отчайва. Може да отглеждате зеленчуци в повдигнати лехи. Информация как да направите това може да намерите gradinka.zaedno.net/node/272

ПРИЛОЖЕНИЕ 2: ВАРИАНТИ ЗА ИЗТОЧНИЦИ НА ВОДА ЗА ГРАДИНАТА

1. Дъждовни води

Използването на дъждовни води е най-екологичният вариант за напояване. Дъждовната вода е достатъчно чиста, генерира се на място и е безплатна. Опасения относно чистотата на дъждовната вода за напояване може да има само ако във вашето населено място въздухът е много силно замърсен.

Важни елементи на системата за напояване с дъждовна вода са:

- водосборна повърхност (покрив);
- резервоари за съхранение на водата;
- улуци и тръби, които събират и отвеждат водата до резервоарите;
- филтър за механични примеси;
- кран и помпа.

Повече информация как може да изградите система за напояване с дъждовна вода ще намерите [ТУК](#).

2. Повърхностни води

Използването на вода от близко разположени реки, потоци, езера и язовири е друга възможна алтернатива.

Качество на водите

Преди да започнете да планирате как да доведете вода от реката до градината обаче, е добре да проверите дали водата е достатъчно чиста. За съжаление водите в много от реките в България са замърсени от промишлени източници или необработени битово-фекални води. Информация за качеството на повърхностните води има в басейновата дирекция, която отговаря за вашето населено място.

Например по [данни за 2018 г. на Басейнова дирекция „Дунавски район“](#) за мониторинг на реките Владайска, Перловска, Суходолска и Слатинска, преминаващи през София, има превишения на стандартите за качество на манган, алуминий и трихлорометан. В зависимост от разположението на източниците на замърсяване по поречието на реката възможно е някъде нагоре по течението водите да са по-чисти. Данните от мониторинга на басейновите дирекции обаче не са достатъчни, за да се определят със сигурност подобни чисти участъци.

Алтернативен начин за проверка на чистотата на повърхностните води е взимане и анализ на водна проба от акредитирана лаборатория. Но имайте предвид, че понякога изпусканията на замърсители по реките са периодични, т.е. качеството на водите може да варира значително в рамките на деня или с друга периодичност.

Разрешително

Ако решите да използвате вода за напояване от близко разположен воден обект, за да бъде това законно, е необходимо издаване на разрешително за водовземане съгласно Закона за водите (чл. 60), за което ще трябва да съберете доста документи и да платите съответните такси.

3. Подземни води

Използването на подземни води е един от най-често срещаните варианти за напояване. Ако на избрания от вас терен вече има изграден кладенец, може да ползвате него. Но ако няма и обмисляте да изградите, добре е да се осведомите за качеството на водите и за административните процедури.

Качество на водите

Басейновите дирекции извършват мониторинг на подземните води и периодично публикуват данни от мониторинга на сайтовете си. За неспециалист обаче е сравнително трудно да се ориентира, а и данните за точките, в които се извършва мониторингът, може да не са напълно релевантни за вашата локация.

Ако в имота, в който планирате споделена градина или в близост до него в момента или в миналото е развивана активна индустриална дейност, която подозирате, че може да бъде свързана със замърсяване на подземните води, препоръчително е изследването на проба от подземните води в акредитирана лаборатория. Предварително бихте могли да вземете проба от сондаж от съседен на вашия терен. Качеството на водата в нея най-вероятно ще е сходно. А когато направите вашия сондаж, вземете още една проба и от него.

Разрешително - физически лица

Ако имотът е собственост на физически лица, съгласно Закона за водите (чл. 43, ал. 2) имате право на безвъзмездно водовземане до 10 куб.м на денонощие за собствени нужди. За целта е необходимо предварително уведомяване на директора на съответната басейнова дирекция

(чл. 44, ал. 4), както и регистриране на кладенеца в рамките на три месеца след изграждането му (чл. 44, ал. 5). Образци за уведомление и заявление за регистрация може да намерите на сайта на басейновата дирекция, която отговаря за вашия район. Процедурата по уведомяване и регистриране на сондажа не изисква плащане на такси.

Съгласно Наредба №1 за проучване, ползване и опазване на подземните води (чл. 89, ал. 4), сондажите за собствени нужди представляват строежи от категория, съответстваща на категорията на водоснабдителната система или водоснабдявания обект съгласно чл. 137, ал. 1 ЗУТ и се изпълняват въз основа на съгласуван и одобрен инвестиционен проект за съоръженията при условията на ЗУТ.

Разрешително - юридически лица

Ако имотът е собственост на юридическо лице, тогава преди процедурата по ЗУТ за изграждане на кладенец трябва да се премине през разрешителния режим за водовземане съгласно Закона за водите (чл. 60). Тази процедура изисква да подготвите доста документи, да платите съответните такси и да изчакате съответните срокове. Дори и тогава няма гаранция, че разрешителното ще бъде издадено, защото ако във вашия район вече са издадени голям брой разрешителни за водовземане, възможно е да е преустановено издаването на такива.

Изграждане на сондаж

Цената за изграждане на сондаж зависи от дълбочината на подземните води в терена - плаща се на линеен метър. Индикация за това приблизително колко дълбок ще е вашият сондаж може да даде дълбочината на сондажи в съседни на вашия парцели. Имайте предвид, че понякога разликите може да са и от десетки метри. Не забравяйте, че за да се изгради сондаж, теренът трябва да е достъпен за сондажна машина.

4. Промислени води

Промислените води са подходяща алтернатива, защото обикновено са достатъчно чисти, за да са подходящи за напояване, като същевременно не са преминали през скъпоструващи стъпки за почистване на водата до стандартите за питейни нужди.

Ако в близост до избора от вас терен има промишлено предприятие, което е водоснабдено с вода с промишлено качество, струва си да проверите дали може да се договорите с предприятието и да ползвате от тяхната промишлена вода за напояване на градината. Най-вероятно ще трябва да монтирате водомер и на месечна база да плащате използваните от вас количества вода. По този начин ще си осигурите постоянен и сигурен водоизточник, без да се налага да си вадите разрешителни и да правите сондажи. В зависимост от разположението на градината спрямо предприятието може да се наложи да използвате помпа.

5. Питейни води

Напояването с питейни води е масова практика, но не е желателно. От една страна, тези води са с по-висока чистота от необходимата за напояване (вложена е енергия и средства), а, от друга страна, използването на големи количества питейна вода за напояване може да доведе до недостиг за питейни и битови нужди.

Всяка община определя дали е разрешено или не напояването с питейни води. Това зависи от разполагаемите количества в основния водоизточник на населеното място. Настоящата [Наредба за обществения ред на Столичната община](#) (от 27.09.2018) не забранява напояването с питейни води, докато предишният вариант на наредбата изрично го забраняваше.

6. Водоноска

Ако нито един от гореописаните варианти не е възможен за вас, тогава остава периодично да си докарвате вода до градината с водоноска. Цената при абонамент е около 150 лв. за 5 куб.м, ако водата се излива в резервоар на клиента. За целта е добре в градината да има поне един резервоар с вместимост от 5 куб.м.

ПРИЛОЖЕНИЕ 3: ПРАВИЛНИК НА СПОДЕЛЕНА ЗЕЛЕНЧУКОВА ГРАДИНА 1

I. Общи положения

1. Същност на градината

a. Споделена зеленчукова градина 1 (Градината) е пространство, в което отглеждаме чисти зеленчуци и плодове за лична консумация, учим се, помагаме си и се забавляваме, с уважение към природата и хората.

b. Част от градината е предназначена за общо ползване – навес със зона за отдих и място за инструменти, тоалетна, компостер, резервоар за вода, пътеки и др. Останалата част от градината е разделена на 20 равни по големина индивидуални парцела.

2. Цели на градината

- a.** С дейността си градината цели:
прилагане на природосъобразни методи за отглеждане на зеленчуци и плодове за лична консумация в градска среда;
- b.** създаване на общност, в която си помагаме, учим се и се развиваме;
- c.** възпитаване на уважение към природата и хората;
- d.** утвърждаване на демократичните ценности чрез прозрачно и демократично управление и вземане на решения;
- e.** трансформация на запуснато градско пространство в приятно споделено място за активна почивка и общественополезни дейности;
- f.** демонстриране по позитивен и убедителен начин на ползите и необходимостта от създаване на цяла мрежа от споделени зеленчукови градини в София.

3. Цели на правилника

Настоящият правилник цели да:

- a.** създаде рамка за функционирането на споделената зеленчукова градина;
- b.** гарантира демократично и максимално справедливо управление на градината;
- c.** способства постигането на целите на градината;
- d.** детайлизира по-важните аспекти от начина на функциониране на градината.

4. Прилагане на правилника

- a.** Спазването на настоящия правилник е задължително за всички участници в споделената градина и техните гости.
- b.** При неспазване на правилника участието в градината ще бъде прекратено.

5. Промени в правилника

- a.** При необходимост настоящият правилник може да се променя по време на месечните събрания на участниците в градината.
- b.** За да бъде приета промяна в правилника, е необходимо да присъстват над 67% от участниците.
- c.** Предложения за промени в правилника се приемат с подкрепата на над 75% от присъстващите.

II. Управление

6. Принципи на управление

Управлението на градината се води от следните основни принципи:

- a. демокатичност;
- b. прозрачност;
- c. уважение;
- d. устойчивост;
- e. доброволчество.

7. Начин на управление на градината

- a. Всички участници в градината участват в работата и управлението на градината на доброволни начала и безвъзмездно.
- b. Провеждат се месечни събрания на участниците в градината (събрания на градината), на които се обсъждат и решават възникнали проблеми, предложения за подобрения и предстоящи дейности.
- c. Общите за градината дейности се координират от няколко човека, избрани за следните координационни роли:
 - координатор на градината;
 - касиер;
 - финансов контролър;
 - майстор на градината;
 - отговорник събития и PR;
 - отговорник семена и растения;
 - отговорник растителна защита;
 - отговорник компостиране;
 - отговорник водоснабдяване;
 - отговорник тоалетна;
 - отговорник чистота и подредба.

8. Отговорности на координаторите

- a. Координатор на градината
 - Представител на юридическото лице, сключило договора за наем на терена, на който се намира градината.
 - Лице за контакт със собственика на терена, вкл. подписва договори, анекси и други релевантни документи, плаща наема за терена, комуникира относно възникнали проблеми.
 - Лице за контакт с други трети страни.

- Координира процеса по започване и прекратяване на участието на участниците в градината.
- Поддържа списък с имената и контактите на всички участници в градината и номера на парцела, който им е даден за обработване, както и списък с чаканите за парцел.
- Осъществява основната комуникация с участниците в градината.
- Свиква, води и протоколира събранията на градината и в срок от 7 дни изпраща протокола до участниците в градината.
- Отговаря за функционирането на градината съобразно настоящия правилник.
 - b. Касиер
 - Координира събирането на депозитите на участниците в градината.
 - Извършва плащания, свързани с дейността на градината.
 - Води отчетност за приходите и разходите на градината, събира и съхранява приходно-разходните документи.
 - Периодично изпраща отчет до всички участници за направените разходи и баланса по сметката.
 - Съвместно с координатора на градината съставя проектобюджет за следващата година.
 - c. Финансов контролър
 - В края на годината внимателно преглежда финансовите отчети, изготвени от касиера, и приложимите приходно-разходни документи.
 - d. Майстор на градината
 - Координира изграждането на нови инфраструктурни елементи в градината съгласно решенията от събранията на градината.
 - Координира ремонта и поддръжката на градинската инфраструктура, вкл. ремонт на поливната система, почистване на големите резервоари, пребоядисване, смяна на осветително тяло и др.
 - e. Отговорник събития и PR
 - Координира организацията на събития, семинари и посещения, които се провеждат в градината.
 - Координира подготовката на информационни материали с цел промотиране дейността на градината.
 - Координира представянето на градината в медиите.
 - f. Отговорник семена и растения
 - Координира процеса по събиране/закупуване на семена и направи на разсад за тези, които искат да се включат в общо закупуване, отглеждане и споделяне.
 - Дава насоки на начинаещите градинари за избор на сортове, подреждане на градината, екологична растителна защита и др.

- g.** Отговорник растителна защита
 - При наличие на вредители и болести по растенията координира пръскането на всички парцели с природни средства за растителна защита, като се консултира с координатор семена и растения.
- h.** Отговорник компостиране
 - Отговаря за нормалното функциониране и добрия изглед на зоната за компост, вкл. отговаря за поддържането ѝ без миризми и гризачи.
 - Координира процеса по информиране на участниците за правилата за компостиране, вкл. с организиране на практически семинари, информационни табели и др.
- i.** Отговорник водоснабдяване
 - Осигурява наличие на достатъчно вода в големите резервоари (за напояване) и в малкия резервоар (за миене) съгласно инструкцията.
 - При проблеми с водоснабдяването, изискващи инфраструктурни промени, работи съвместно с майстора на градината за измисляне на работещи решения.
- j.** Отговорник тоалетна
 - Следи, че фирмата за почистване на тоалетната спазва графика за почистване, и им осигурява достъп до градината.
- k.** Отговорник чистота и подредба
 - Координира изхвърлянето на разделно събраните отпадъци в съответните контейнери.
 - Отговаря за поддържането на общите части на градината в добър вид.
 - Съвместно с майстора на градината обмислят и координират подобрения в подреждането на вещите в градината.

9. Права на координаторите нципи на управление

- a.** Координаторите имат право да взимат оперативни решения в рамките на техните отговорности и в съответствие с решенията, взети на събранията на градината.
- b.** Координаторите имат право да делегират част от отговорностите си на други участници в градината, като продължават да носят отговорност за извършените дейности.

10. Избор на координатори

- a.** Участниците в градината избират координаторите с мандат от една година.
- b.** Всеки участник в градината може да бъде номиниран или да се самономинира за всяка от позициите.

- c.** Процесът по номиниране на координатори стартира най-късно един месец преди провеждането на избор.
- d.** Изборът на координатори се прави на събрание на участниците в градината, като за да е налице легитимен избор, е необходимо да присъстват над 67% от участниците.
- e.** Гласуването е явно.
- f.** Един човек може да бъде номиниран за няколко позиции, но да бъде избран само за една от тях. Изключение може да се направи при липса на други желаещи за съответните позиции.
- g.** Координаторите се избират с мнозинство (над 50%) от присъстващите.

11. Прекратяване заемането на координационна роля

- a.** Всички участници трябва да помнят, че координационните роли са доброволчески и че координаторите предоставят безплатна услуга на всички останали участници в градината. Затова пристъпването към предложения за прекратяване на заемането на координационна роля трябва да се прави обмислено и аргументирано.
- b.** Координаторите прекратяват заемането на съответната координационна роля в следните случаи:
 - При изтичане на едногодишния мандат, когато човекът не е преизбран за същата позиция.
 - Преди изтичане на едногодишния мандат - по собствено желание, изразено писмено, поради невъзможност да изпълнява задълженията си по лични причини.

Преди изтичане на едногодишния мандат – при систематична небрежност и неизпълнение на поетите отговорности, които подлагат на риск добрия имидж и устойчивото съществуване на градината.

- c.** Всеки участник в градината може да поиска провеждането на дискусия за отстраняване на координатор от съответната координационна роля на месечно събрание на градината. Дискусията трябва да бъде включена предварително в дневния ред на събранията по реда, описан в т. 12.
- d.** При представяне на възражения относно работата на съответния координатор той/тя има право да поиска една седмица да подготви информация за защита и решение на въпроса на следващо събрание.

12. Вземане на решения

- a.** Основните решения за начина на функциониране на градината се взимат по време на месечните събрания на градината.
- b.** При необходимост се свикват и провеждат и извънредни събрания на градината.
- c.** Всеки участник в градината може да поиска свикване на извънредно събрание на градината, но това не може да става по-често от един път на 3 месеца.
- d.** Денят, часът, мястото и дневният ред на събранията на градината се обявяват минимум една седмица предварително.
- e.** Предложения по промяна на дневния ред на събранията може да се изпращат до 2 дни преди събранието.
- f.** Ако в началото на събранието не присъстват над 50% от участниците в градината, се изчакват 30 минути. След изтичане на 30-те минути решения се взимат от присъстващите с обикновено мнозинство (над 50%), освен ако не се изисква по-голямо мнозинство за съответно специфично решение, както е описано в настоящия правилник.
- g.** При гласуване всеки участник в споделената градина има право на един глас независимо от броя парцели, които обработва.
- h.** При обработка на един парцел от няколко човека те заедно имат право само на един глас.
- i.** Събранията се провеждат по начин, който да позволи на всеки да изкаже мненията и предложенията си, като същевременно се придвижи дискусиата към вземане на решения. При необходимост от допълнителна информация или от допълнително време за обсъждане, ако въпросът търпи отлагане, неговото разрешаване може да се отложи за следващото събрание.
- j.** За въпроси, чието решаване не може да изчака до следващото събрание на градината, решения се взимат по имейл с поставяне на срок за отговор от минимум 2 дни. За приемане на дадено предложение е необходимо над 50% от участниците изрично да изразят своето съгласие, освен ако не се изисква по-голямо мнозинство за съответно специфично решение, както е описано в настоящия правилник.

13. Комуникация

- a.** Основно средство за комуникация между участниците в градината (извън месечните събрания) е имейл.
- b.** Всеки участник има ангажимент да информира координатора на градината при промяна в имейл адреса.
- c.** По възможност се избягват дълги имейл дискусии по спорни въпроси и се уважава времето на останалите участници.
- d.** При наличие на напрежение, разногласие или предложения за промени, свързани с градината, същите се обсъждат по време на събрания на градината.
- e.** В устна и писмена комуникация е недопустимо използването на език на омразата, расистки, сексистки или други дискриминационни и обидни изказвания и коментари.
- f.** Участниците комуникират помежду си и с хората около градината с уважение и толерантност.

14. Финансиране на градината

- a.** Финансирането на инфраструктурата (ограда, барака, инструменти и др.) на градината може да стане чрез лични дарения от страна на участниците, чрез финансиране по грантови програми или чрез корпоративни дарения.
- b.** Решения за външно финансиране (грантова програма или корпоративно финансиране) се взима по време на събрания на градината.
- c.** Оперативните разходи за функционирането на градината се заплащат от средства, събрани от участниците в градината.
- d.** Ако в края на октомври в касата на градината има останали пари от изтичащия сезон (01.11 – 31.10), участниците в градината решават какво да се прави с тези пари.
- e.** При необходимост от по-сериозни извънредни текущи разходи решение за начина на финансиране се взима по време на събрание на градината.

III. Участие

15. Прием на нови участници

- a.** Участник в градината може да бъде всеки пълнолетен гражданин, който има желание да отглежда зеленчуци и плодове в рамките на споделена градина и който е готов да спазва настоящия правилник. Не се изисква наличие на предварителен градинарски опит.
- b.** Нов участник се приема, когато:
- има свободен парцел;
 - има желаещ да преотстъпи част от своя парцел или
 - настоящ участник в градината желае да прехвърли своя парцел на конкретен нов участник. Това е възможно само когато участникът, отказващ се от участие, е бил част от градината за повече от 1 година.
- c.** Нов участник може да бъде приет със съгласието на мнозинство от настоящите участници.
- d.** Процедурата по прием на нов участник включва:
- попълване на Заявление за участие (по образец);
 - проверка за наличие на свободен парцел;
 - гостуване на кандидата на едно събрание на градината;
 - гласуване на настоящите участници и решение за прием;
 - подписване на Споразумение за участие (по образец);
 - заплащане на депозит за участие в едномесечен срок след подписване на споразумението.
- e.** Подадено Заявление за участие се счита за анулирано, ако кандидатът за участник не е пристъпил към сключване на Споразумение за участие в рамките на 2 седмици след получено одобрение на заявлението си.
- f.** Подписано Споразумение за участие се счита за анулирано, ако депозитът не е внесен в срок от един месец.
- g.** Всеки парцел се предоставя на участник за период от 12 месеца - от 1 ноември до 31 октомври на следващата година.
- h.** При наличие на повече желаещи за участие, отколкото са свободните парцели:
- предимство се дава на база следните критерии, в изброената последователност:
- кандидати, които са настоящи участници в Споделена зеленчукова градина;
 - предишни участници в градината, разделили се с общността в добри отношения;

- кандидати, които са силно препоръчани от настоящи участници в градината;
 - кандидати, живеещи в непосредствена близост до градината;
 - кандидати, които не са участници в други споделени градини в София;
- при равни други условия предимство се дава според реда на подаване на заявленията;
 - проверява се дали има желаещи да разделят парцела си с друг.
- i.** При невъзможност да се осигурят парцели за всички желаещи се прави списък на чакащите. При освобождаване на терен той се предлага на първия в списъка на чакащите, подредени по горните критерии.

16. Ежегодно подновяване на участието

- a.** До 30 септември всеки, който желае да продължи участието си в градината и за следващата година, трябва да заяви това свое желание и да заплати депозит за следващата година и подпише ново Споразумение за участие.
- b.** Координаторът на градината изпраща напомнания до всички участници в началото и в средата на септември.
- c.** Ако участник в градината не е заплатил депозит за следващата година и не е подписал ново Споразумение за участие до 1 октомври, парцелът, който е използвал до момента, се смята за свободен.
- d.** При наличие на свободни парцели в края на сезона, ако някой от настоящите участници има желание да смени парцела си, може да го направи, като посочи кой от свободните парцели иска. Това трябва да се случи в рамките на една седмица от обявяване на свободните места. Ако за даден парцел има повече от един желаещ, се тегли жребий. Останалите свободни парцели се разпределят сред новите участници на случаен принцип (чрез жребий).

17. Използване на повече от един парцел

- a.** При наличие на свободни парцели и при липса на заявления от нови участници участниците в градината имат право да заявят желанието си да ползват повече от един парцел.
- b.** За целта участникът трябва да подаде Заявление за допълнителен парцел (по образец).
- c.** Заявление за участие, подадено от съпруг/а или партньор/ка на човек, който вече е участник в споделената градина, ще се приема като Заявление за допълнителен парцел.

- i.** При наличие на повече желаещи за участие, отколкото са свободните парцели:
- парцелите се дават според реда на подаване на заявленията;
 - предимство се дава на кандидати, които до момента са използвали само един парцел и на участници, живеещи в непосредствена близост до градината.

18. Прекратяване на участие

- a.** Участието в градината може да се прекрати по някоя от следните причини:
- заявено писмено желание за прекратяване на участие в градината от страна на участника до Координатора на градината;
 - принудително прекратяване на участието на участника вследствие нарушаване Правилника (описано в т. 19);
 - при прехвърляне на участието на друг човек (възможно е само когато участникът е бил част от градината за повече от 1 година);
 - при неплащане на депозит за участие до 1 октомври;
 - при изтичане на срока на Споразумението за участие;
 - при смърт.

19. Принудително прекратяване на участието

- a.** При неспазване на настоящия правилник съответният участник:
- при първо неспазване получава уведомление от Координатора на градината със срок за отстраняване на несъответствието;
 - при повторно неспазване получава второ уведомление от Координатора на градината със срок за отстраняване на несъответствието;
 - при трето неспазване получава предупреждение за прекратяване на участието, с копие до всички участници в градината;
 - при четвърто неспазване въпросът се поставя за обсъждане на събрание на градината и се вземе решение дали да се прекрати участието.
- b.** Описаната по-горе процедура може да се отнася както за нарушаване на едно и също правило, така и за нарушаване на различни правила от Правилника.

- c.** При изключително тежки случаи на нарушаване на настоящия правилник може директно да се пристъпи към обсъждане прекратяване на участието в градината на извършителя на нарушението по време на събрание на градината, съобразно изискванията на т. 12 на Правилника.
- d.** При принудително прекратяване на участието в градината на връщане подлежи само депозитът съгласно т. 21b.

20. Доброволно прекратяване в рамките на сезона

- a.** Участието в градината е доброволно, но същевременно трябва да се възприема като сериозен ангажимент за грижа за предоставения парцел и принос към градинската общност за период от минимум една година.
- b.** При доброволно прекратяване на участието в градината в рамките на сезона на връщане подлежи само депозитът съгласно т. 21b.

III. Задължения на участниците в градината

21. Финансови ангажименти

- a.** При сключване на споразумението за участие всеки участник заплаща депозит от 50 лв. Целта на депозита е покриване на разходи по почистване на терена и възстановяване на нанесени от него щети.
- b.** Ако в момента на напускането участникът е почистил терена си и не е нанесъл щети, депозитът се възстановява до две седмици след напускането.
- c.** В случай че се вземе решение за събиране на извънредни суми, като например за извършване на спешни ремонтни дейности в градината, всеки участник трябва да заплати своя дял от определената сума, който е пропорционален на частта от градината, която използва.

22. Законови задължения

- a.** На територията на градината важат всички законови разпоредби на Република България.
- b.** Ако на юридическото лице, представляващо градината, бъде наложена глоба от наемодателя или от държавен или общински орган поради действия на един или няколко участници в градината, то този участник/ци има задължение да осигури средства за изплащане на глобата в срок.

23. Използване на парцелите

- a.** Всеки участник може да използва само парцели, за които има сключено Споразумение.
- b.** Един участник може да ползва повече от един парцел и няколко участници може да ползват един парцел, стига това да е отразено в Споразумението за участие.
- c.** Парцели не могат да се преотстъпват неформално на други участници.
- d.** Парцелите могат да се използват само за отглеждане на зеленчуци, плодове, билки и цветя, които са разрешени от закона и не могат да се използват за други цели.
- e.** Парцелите може да се използват само за производство на продукция за лична консумация, а не за продажба.
- f.** Не е позволено засаждането на индивидуалните парцели на трайни насаждения (храсти и дървета). Такива може да се засадят в общите части на градината след решение на събранието на градината.

- g.** Между 15 октомври и 15 май всеки участник има право да си сложи оранжерия, която частично или изцяло покрива парцела му. Оранжерии трябва да са с височина под 0.5 м. Оранжерията не може да има масивни (бетонни) основи и трябва да се поддържа в добро състояние.
- h.** Забранено е изграждането на непреместваеми обекти на територията на парцелите (помещения и приспособление с бетонови или други масивни подове).
- i.** Забранено е отглеждането на животни на територията на градината, с изключение на пчели.
- j.** Пчели може да се отглеждат в градината само след решение на събрание на градината и ако сред участниците в градината няма алергични към ухапвания от пчели.
- k.** Желателно е да не се правят огради на индивидуалните парцели. При силно желание за ограждане от страна на участника обаче разрешава се използване на временна ограда (без бетонови основи) с височина до 40 см.

24. Поддръжка на парцела

- a.** Всеки участник трябва да се стреми да култивира целия си парцел. Като минимум всеки участник трябва да култивира поне 75% от площта на парцела, а останалата част да се поддържа в добър вид.
- b.** Парцелите трябва да бъдат засадени до 1 юни.
- c.** Всеки участник е отговорен за поддържането на парцела си и прилежащите му пътеки в добър вид и без отпадъци, както и за поливане и поддръжка на растенията, засадени по прилежащата на парцела ограда.
- d.** Неподдържане на терена за период повече от 2 месеца (изсъхнали растения и/или буренясал парцел) е основание да се стартира процедурата, описана в т. 19а.
- e.** При поява на болести и неприятели по растенията в рамките на няколко дни всеки трябва да вземе необходимите мерки за ограничаване на разпространението им в градината, като третира с биосредства за контрол и отстранява заболелите листа и растения на своя парцел и по прилежащата на парцела ограда. За растения, излизаци от пределите на даден парцел, отговорност има участникът, насадил растението. Начините за борба с вредители и болести се определят в отделна инструкция. Неспазването на инструкцията е основание да се стартира процедурата, описана в т. 19а.

- f.** Всеки има право да се разпорежда само със своя парцел.
- g.** Помощ в поддръжката и прибирането на реколтата на друг парцел може да се окаже само след молба или с изричното разрешение на ползвателя на съответния парцел.
- h.** До края на октомври всички парцели трябва да бъдат почистени и подготвени за зимата.
- i.** Изключение от т. 24h се прави в случаите, в които на парцела има късноесенни или пролетни насаждения и участникът ще продължи да ползва същия терен и през следващата година.

25. Поддръжка на общите части на градината

- a.** Забранява се оставяне на вещи, пръст, тор или други материали в общите части на градината, освен на предназначенията за това места.
- b.** При извънредни ситуации и за кратко време може да се направи изключение от горното (например при доставка на тор през работната седмица и използването му през уикенда).
- c.** Всички участници трябва да допринасят за поддръжката на общите зони в добро състояние, включително за премахване на бурени.

26. Достъп до градината

- a.** Достъп до градината има всеки участник, подписал Споразумение.
- b.** Достъпът се осигурява чрез предоставяне на ключ за портата и бараката на градината.
- c.** Всеки участник има право да посочи едно пълнолетно лице, което да има право на достъп до парцела му в негово отсъствие.
- d.** Всеки участник, който последен напуска градината във всеки един момент, задължително заключва бараката и портата.
- e.** Всеки участник може да води със себе си гости, като носи пълна отговорност за действията им.
- f.** Участниците се окуражават да водят децата си, но също така носят отговорност за тяхната безопасност и техните действия.
- g.** Деца под 18 години се допускат в градината само когато са придружени от пълнолетен участник в градината.
- h.** Участник може да води със себе си домашно куче при следните условия:
 - Ако всички останалите участници са съгласни.
 - Ако кучето постоянно е на каишка.

- Ако кучето е вързано на място и по начин, гарантиращи, че няма да засегне посежите, инвентара и безопасността на други участници и техните гости.
- Ако изпражненията на кучетата се отстраняват веднага и изцяло от собственика му и се изхвърлят в контейнер за отпадъци извън територията на градината.
- i.** На територията на градината не се допуска навлизането на превозни средства.

27. Земеделски практики

- a.** На територията на споделената градина задължително се прилагат устойчиви земеделски практики, които включват, но не са ограничени до:
 - Използване на торове и подобрители на почвата, които са одобрени за биологично производство (описани в Приложение I на Регламент на Комисията (ЕО) № 889/2008).
 - Използване на средства за защита от вредители и болести по растенията, които са одобрени за биологично производство (описани в Приложение II на Регламент на Комисията (ЕО) № 889/2008).
 - Не се засаждат инвазивни видове растения.
- b.** Силно препоръчително е всички участници да:
 - Засаждат семена от местни сортове и/или семена, произведени по правилата на биологичното производство (**например**).
 - Засаждат растенията в „приятелски съобщества“ и да прилагат принципите на алелопатията, като се съобразява какви видове плодове, зеленчуци и цветя се засаждат и как се разполагат на територията на градината, за да осигури максимална защита за всички растения.
 - Извършват сеитбооборот на културите.

**Алелопатия е биологичен феномен, при който даден организъм произвежда един или повече вещества, които влияят на растежа, оцеляването и/или възпроизводството на други организми.*

28. Използване на споделени ресурси

- a.** Навес за съхраняване на инструменти, семена, торове и други ресурси, нужни за поддръжката и правилното функциониране на градината:
- Всеки участник може да съхранява свои инструменти и лични вещи, свързани с работата му в градината, в рамките на определеното му пространство и/или ако не пречи на останалите участници.
 - При наличие на заключващо се помещение в градината всеки трябва да го заключва след използване.
 - Юридическото лице, представляващо градината, не носи отговорност за изчезнали или повредени инструменти и вещи от територията на градината.
- b.** Тоалетна
- В градината има наета химическа тоалетна, която се обслужва веднъж месечно от външна фирма.
 - Всеки участник трябва да пази тоалетната чиста и да я оставя почиста, отколкото я е намерил.
- c.** Място за отдих
- Всеки участник трябва да пази мястото за отдих чисто и подредено и с грижата на добър стопанин.
 - Мястото за отдих не може да се използва за лични цели (например за празнуване на рождени дни).
- d.** Общи инструменти
- Общите инструменти може да се използват от всички участници, но трябва да се ползват с грижата на добър стопанин.
 - Когато няколко участници имат нужда от един и същи инструмент, той се ползва по реда на заявяване и с взаимно желание за споделяне на ресурсите и взаимопомощ.
- e.** Вода
- Водата в градината се използва пестеливо и в дух на солидарност.
 - Всеки участник има право да слага почвени обогатители или други субстанции само в индивидуалния резервоар, намиращ се на парцела му. Не се разрешава слагането на каквото и да било субстанции в общия за градината резервоар.
 - След напълване на своя индивидуален резервоар участникът е длъжен веднага да спре помпата.
- f.** Електроенергия
- Електроенергията в градината се генерира чрез соларна система с мощност 0.9 W.

- Електроенергията се използва пестеливо, само за изпомпване на вода, осветление, зареждане на дребни електронни устройства и др. подобни.
 - Забранява се включването в мрежата на отоплителни и други уреди с голяма мощност.
 - Всеки участник трябва да изключи от мрежата всички използвани от него консуматори на енергия, преди да напусне територията на градината.
- g.** Общи площи
- Общите площи в градината (пътеките и площите около оградата, компостера и останалите общи инфраструктурни елементи) се поддържат с доброволен труд от всички участници.

29. Ресурсна ефективност

- a.** Компостиране
- Всички биоразградими отпадъци, генерирани от дейностите в градината, се компостират на определеното за целта място в градината.
 - Не се разрешава компостиране на отпадъци на индивидуалните парцели.
 - Всички участници са длъжни да спазват инструкциите за компостиране с цел поддържане на оптимален процес на компостиране.
 - Всеки участник може да донесе за компостиране биоразградими отпадъци от дома си, стига компост зоната да има капацитет за това и стига да не се пречи на нормалното протичане на процеса на компостиране.
 - Готовият зрял компост е ресурс, който се поделя между участниците в градината.
- b.** Отпадъци
- В градината се събират разделно следните потоци отпадъци - стъкло, хартия, пластмаса, метал и остатъчен отпадък, като периодично домакинът на градината (или друг участник) ги изхвърля в съответните общински контейнери за разделно събиране (според вида отпадък).
 - Всеки прави усилия да намали генерирането на отпадъци, като използва наличните ресурси многократно или ги приспособява за други полезни цели.
 - Забранено е изгарянето на отпадъци, вкл. на растителни.

30. Опазване на имуществото

- a. Всеки участник полага максимални усилия да опазва общото имущество на градината и имуществото на останалите участници.
- b. Инструменти, които са собственост на друг участник в градината, не може да се използват, освен ако нямате изрично разрешение от собственика.
- c. При нанасяне на повреда на имущество, собственост на градината или на участник, извършителят на повредата има задължение да отстрани повредата за своя сметка.
- d. Изключение от горното се прави за инструменти, за които има информация, че са били силно амортизирани.

31. Взаимно уважение

- a. Всички участници в градината трябва да се отнасят помежду си с взаимно уважение и толерантност.
- b. Разговорите, музиката и дейностите на един участник в градината не трябва да пречат на останалите участници в градината.

32. Добросъседство

- a. Всички участници полагат усилия за запазване на доброто име на градината, на участниците в градината, на юридическото лице, представляващо градината, и на Инициативата за развитие на градското земеделие в София.
- b. Всички участници полагат усилия за създаване и поддържане на добросъседски отношение с хората от квартала. Дейностите в градината не трябва да предизвикват недоволство у съседите.
- c. Забранено е:
 - нарушаването на изискванията за допустими нива на шум в градска среда;
 - оставянето на отпадъци или материали извън границите на градината;
 - оставянето на храна за бездомни кучета и котки в близост до градината.
- d. При възникване на разногласия и конфликти с живеещите в съседните на градината кооперации или други трети страни, всеки участник трябва да положи максимални усилия за мирното и устойчиво разрешаване на ситуацията. Силно желателно е при конфликтни ситуации спрямо трети страни начинът на действие да се решава на събрание на градината.

Информационни източници

- [Urban gardens in Europe. How to set up a garden \(and keep it going\)?](#)
- Love Lewisham. Love growing your own food. [Lewisham's guide to creating your own community garden](#)
- [Allotments and urban gardens in Vienna](#)
- [Garteln in Wien](#)
- [Gartenpolylog](#)
- [ljubljana.si](#)
- [london.gov.uk](#)
- [rhs.org.uk](#)
- [somersectcommunityfood.org.uk](#)
- [capitalgrowth.org](#)
- [vanamsterdamsebodem.nl](#)
- [bondvanvolkstuinders.nl](#)

Автор: Диана Димитрова за Сдружение “Горичка”, със специалното участие на Наташа Маринова, Ивайло Начев, Божидар Емануилов, Магдалена Ръжева, Деница Маринова, Златина Митова, Любомира Колчева и Марко Хайдиняк. “Горичка” благодари сърдечно на всеки един от тях, както и на останалите съмишленици от Инициативата за развитие на градско земеделие в София и демонстрационната Споделена зеленчукова градина 1.

Редактор: Ива Рудникова

Графичен дизайн: Марка Колектив

Наръчникът е реализиран с подкрепата на Purpose Climate Lab. Снимките, използвани в наръчника, са дело на Златина Точкова

юли 2020

